Маєвський О. С., здобувач кафедри економіко-правових дисциплін НАВС

Щодо питання імплементації до національного законодавства світового досвіду організації пенсійних систем

Проблема пенсійного забезпечення в останні десятиліття стала першочерговою для усіх без винятку країн світу у зв’язку з цілою низкою економічних, демографічних, соціальних та інших

причин, які ще більше загострилися в умовах економічного спаду. Так, зокрема, в Україні частка пенсіонерів становить 28,4% наявного населення.[1] До 2050 року, за даними Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, на 1000 осіб працездатного віку припадатиме 727 - непрацездатного віку. [2]

Кризові явища, які охопили більшість країн світу, істотно погіршили рівень життя різних верств населення; зумовили соціальну напругу через зниження розміру реальної заробітної плати, пенсійних виплат та інших видів доходів; спричинили зростання безробіття тощо.[3] Розвинуті країни світу зіткнулися з проблемами, які мають тенденцію до поглиблення і вимагають змін у ключових напрямах соціального захисту, важливою складовою якого є пенсійне забезпечення.

Загалом, у світі існують такі моделі пенсійних систем: солідарна пенсійна система (Франція), накопичувальна система (Чилі, Мексика, Казахстан), умовно-накопичувальна система (Японія, Швеція) та змішана пенсійна система (США, Канада, Великобританія, Німеччина, Італія, Швейцарія, Китай, Росія, Вірменія, Болгарія, Угорщина, Латвія, Польща, Словаччина).[4]

Найбільш поширені в світовій практиці *накопичувальні і розподільні пенсійні системи.* Причому, ці моделі в чистому вигляді зустрічаються украй рідко, оскільки, в основному, використовуються змішані системи.[5]

Класичним прикладом розподільної системи є Німеччина кінця XIX століття, де у 1889 році вперше сформувалася державна система пенсій за віком для працюючих людей. Її засновником прийнято вважати канцлера Німеччини Отто фон Бісмарка. На початку XX століття її запозичували й інші європейські держави. Насьогодні, Німеччина залишається однією з найконсервативніших держав в плані турботи про пенсіонерів. Тут пенсійний вік у чоловіків та жінок єдиний - 67 років. Пенсія залежить від рівня заробітної плати і стажу роботи. До державного пенсійного фонду відрахування надходять і від працівника і від працедавця. В сумі вони складають 19,4 % від зарплати. Працівники великих підприємств отримують і виробничу пенсію, якщо на підприємстві створена особлива пенсійна каса. Її розмір залежить від прибутку компанії і стажу працівника. Держслужбовці мають додаткову пенсію, яка дорівнює пенсії через старість. Частина громадян бере участь і в добровільному пенсійному страхуванні.[5]

При *накопичувальній системі* тільки частина отриманих внесків йде на державне пенсійне забезпечення сучасних пенсіонерів. Інша ж їх складова інвестується у фінансові активи або цінні папери.

Зміст накопичувальної моделі полягає в тому, що вона діє за принципом накопичення працівником своїх пенсійних заощаджень протягом трудового періоду, тобто він наперед фінансує власну пенсію. На розмір пенсії в накопичувальній системі впливають такі чинники: тривалість періоду сплати та розмір ставки внесків; рівень інвестиційного доходу пенсійних

коштів; вік виходу на пенсію; очікувана тривалість життя; адміністративні витрати пенсійної системи тощо. Маючи суттєві переваги, накопичувальна система містить численні ризики. Вона ідеально підходить для багатих країн, де переважає середній клас, а високооплачувані працівники мають можливість накопичувати на персональних пенсійних рахунках значні суми, але досить проблематична для держав з великим розшаруванням в доходах населення. Перехід до накопичувальної системи може створювати для держави певні фінансові проблеми, оскільки потребує виділення значних додаткових фінансових ресурсів на покриття дефіциту солідарної системи, який може бути спричинений вилученням частини внесків на накопичення.[3]

Пенсійне забезпечення окремих категорій, зокрема державних службовців, у країнах Західної Європи по різному вирішується при регулюванні пенсійних відносин. Це стосується і строків служби, і пенсійного віку, і наявності чи відсутності спеціальних пенсійних режимів. Щоправда, спостерігається певна уніфікація пенсійного законодавства, у кожній країні залишаються свої особливості, пов’язані із власними правовими традиціями. Особливістю законодавства країн Європейського Союзу (ЄС) є те, що попри наявність спеціальних пенсійних режимів для державних службовців, вони не є дискримінаційними у порівнянні із пенсійним забезпеченням інших категорій громадян. Це пояснюється тим, що європейське законодавство розвивалося безперервно, без значних історичних потрясінь, воно базується на столітніх звичаях, традиціях та принципах, які проходили еволюційні зміни від монархії до демократичної країни.[6] Саме тому, досвід країн Західної Європи є цінним для проведення власної пенсійної реформи.

Таким чином, побіжний аналіз досвіду реформування пенсійних систем свідчить, що в більшості країн цей процес має коригуючий характер. Основними напрямами реформування пенсійних систем є: підвищення вікової межі виходу на пенсію, збільшення тривалості необхідного трудового стажу для пенсіонерів, запровадження обов'язкових професійних накопичувальних схем і перетворення державної розподільної системи пенсійного забезпечення в багаторівневу та розвиток недержавного пенсійного забезпечення як складової її структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформація щодо змін чисельності пенсіонерів [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/control/uk/publish/artide;jsessionid=B7BF221A23265A4AD28CF87AEE124FBC?art_id=88341&cat_id=41296

2. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. / [Власенко Н.С., Лібанова Е.М. (ред.), Макарова О.В.] ; за ред. чл.-кор. НАНУ, д.е.н., проф. Е.М. Лібанової. - К.: Український центр соціальних реформ, 2006. - 138 с.

3. Креховецька Л.Г. Світовий досвід функціонування багаторівневих пенсійних систем та його використання в Україні [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Economics/73087.doc.htm

4. Оклей І.В. Правове регулювання пенсійного забезпечення та надання соціальних послуг в системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Оклей Іляна Вікторівна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2008. - 18 с.

5. Пенсионные системы: мировой опыт [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: www.soglasie- прЕ ги/directorv/world-experience.php

6. Шумило М М. Правове регулювання пенсійного забезпечення державних службовців [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Шумило Михайло Миколайович ; Одеська національна юридична академія. - О., 2009. - 20 с.